Epiloog

Tien jaar geleden

'Mijn hart doet pijn van verdriet.'

Eva Chorinsky kijkt Ryba met waterige ogen aan. De twee hartsvriendinnen zitten in de salon van het landhuis waar Eva al bijna haar hele volwassen leven woont, en tot twee weken geleden was dat samen met haar geliefde echtgenoot. Ze ziet hem nog zo zitten in zijn favoriete stoel met een glaasje Becherovka, het Tsjechische kruidenbitter waar hij zo dol op was. Had ze maar geweten dat hij niet lang meer te leven had, dan had ze hem nog eens bijgeschonken in plaats van het hem te weigeren omdat alles waar 'te' voor stond niet goed was. Te lekker. Te veel. Een stokpaardje van haar moeder dat haar tijdens haar jeugd zo vaak was ingepeperd dat ze het zich eigen had gemaakt.

Ryba's stem haalt haar uit haar gedachten. 'Ik mis hem. Het is zo vreemd zonder hem in het huis. Zelfs toen hij al niet meer goed ter been was kon je zijn aanwezigheid overal voelen. Ik kan me haast niet voorstellen hoe dat voor jou moet zijn.'

'Denk je dat hij nu eindelijk rust heeft gevonden, Ryba?'

'Daar ben ik van overtuigd.'

'Hij heeft een zwaar leven gehad.'

Het gesprek valt weer stil en ze staren door de grote ramen naar de prachtige tuin die vol in bloei staat. De tuin waarin ze samen nog elke dag werken: twee vrouwen van dik in de

tachtig die al meer dan vijftig jaar lief en leed met elkaar delen. En een geheim dat ze ieder in hun graf zullen meenemen.

'Jouw echtgenoot was een goede man, net als zijn vader was,' doorbreekt Ryba na enige tijd de stilte. 'Begaan met anderen, en hij behandelde iedereen altijd als zijn gelijke. Of ze van stand waren of niet, geld hadden of niet: voor hem was iedereen hetzelfde. Dat is een van de dingen die ik het meest aan hem waardeerde.' Er verschijnt een glimlach op haar gezicht. 'En als hij niet zo wars was geweest van klassenverschillen, waren wij ook nooit zulke goede vriendinnen geworden. Menig man had niet toegestaan dat zijn vrouw bevriend zou zijn met de huishoudster.'

'Ladislav keek altijd allereerst naar de inborst van de mensen met wie hij te maken had. Als hij vond dat je goed in elkaar stak, dan kon je op zijn respect en loyaliteit rekenen, en daar had afkomst niks mee te maken. Dat hij zelf van adel was zei hem helemaal niks, en hij snapte het ook niet als anderen daar wel waarde aan hechtten. In dat opzicht was hij echt net als zijn vader, die zich ook nooit thuis schijnt te hebben gevoeld tussen de Boheemse adel.'

'Wat op een gegeven moment jullie redding is geweest.'

Ryba had gelijk. Ignaz Chorinsky – Ladislavs vader – had de klassenmaatschappij waarin hij leefde verfoeid. Hij had de ongelijke verdeling van rijkdom zelfs zo oneerlijk gevonden dat hij al in 1936 had besloten om de grond die zijn familie al meer dan tweehonderd jaar in bezit had te verpachten aan de boeren die deze grond bewerkten, zonder dat ze daar ook maar een kroon voor hoefden te betalen. Toen Ignaz tijdens de Tweede Wereldoorlog was komen te overlijden, had zijn pas vierentwintigjarige zoon alle bezittingen geërfd, en iedereen had gevreesd dat dit het einde van de afspraak zou betekenen. Maar niets bleek minder waar. Ladislav was persoonlijk bij alle boeren langsgegaan om te vertellen dat hij zijn

vaders wens zou eren, en het was deze daad geweest waardoor de Chorinsky's, toen de communisten in 1948 de macht grepen en de adel al hun eigendommen ontnamen, de dans ontsprongen. Ladislav en Eva mochten in het huis blijven wonen en het grondgebied dat bij het landgoed hoorde bleef officieel van de familie.

'Het gaf ons een korte periode respijt,' corrigeert Eva haar vriendin, 'want een jaar later werd Ladislav alsnog opgepakt en in de gevangenis gesmeten. En waarom? Daar ben ik tot op de dag van vandaag nog steeds kwaad over. De man had niemand iets misdaan. Sterker nog, hij stond altijd klaar voor de gemeenschap en stelde het algemeen belang boven dat van zichzelf. Maar dat kon die apparatsjiks in Praag niks schelen. Zijn "misdaad" was dat hij in een adellijk gezin was geboren. Dertien jaar van zijn leven hebben ze hem afgepakt. Dertien jaar van óns leven.' Eva slaakt een lange, diepe zucht.

'Dat was wreed.'

'Als ze hem gewoon met rust hadden gelaten, dan waren we veel eerder begonnen met een gezin stichten. Dan was alles misschien wel anders gelopen.'

Ryba kijkt ongemakkelijk naar haar handen, die ze in haar schoot heeft gevouwen. 'Ik neem het mezelf nog steeds kwalijk dat ik destijds niet snel genoeg ben geweest,' fluistert ze.

'Ik weet dat je hebt gedaan wat je kon.' Eva pakt Ryba's hand en knijpt er zachtjes in. 'Als jij niet net op dat moment uit het raam had gekeken, had ik nooit geweten wat er precies gebeurd is.'

'Ik hield van Simona alsof ze mijn eigen kind was. Ze had niet mogen sterven. Dat had gewoon niet gemogen!'

'Gelukkig hebben we de werkelijke toedracht altijd voor Ladislav verborgen kunnen houden.'

'Heb je daar nooit spijt van gehad?'

'Nee. Ik heb een hekel aan liegen, maar we konden niet anders. Hij moest in bescherming worden genomen. De waar-

heid zou hem kapot hebben gemaakt. Dat zijn eigen zoon zijn jongste kind in de vijver heeft geduwd terwijl hij wist dat ze niet kon zwemmen... Dat Karel niets heeft gedaan om haar te redden... Die afschuwelijke waarheid zou Ladislav over het randje hebben geduwd. Ik weet zeker dat hij dat niet had overleefd. Zijn gevangenistrauma's waren eigenlijk al te zwaar om te dragen. Voor mij en de kinderen hield hij het vol, maar ik zag hoe hij worstelde. Elke dag opnieuw. Nadat hij terugkwam uit de gevangenis is hij nooit meer de oude geworden. Een stuk van Ladislav is daar voorgoed achtergebleven.'

'Hij kon zo triest kijken,' beaamt Ryba, 'terwijl hij daarvoor altijd zo'n intens blije man was.'

'Hij was ook veel cynischer dan daarvoor. Tot mijn grote verdriet, maar ook dat van hem. Hij wilde niet zo zijn, maar hij kon er niets aan doen.'

Eva pakt haar glas op en neemt een slokje van de witte wijn uit Moravië die ze voor zichzelf heeft ingeschonken. Het is een *veltlínské zelené*, het Tsjechische equivalent van de *grüner veltliner* uit buurland Oostenrijk.

'Je hebt waarschijnlijk wel gelijk dat hij de ware toedracht van Simona's dood niet aan had gekund,' gaat Ryba na een lange stilte verder.

'Ik ben zo blij dat ik het allemaal met jou heb kunnen delen. Zonder jouw steun was ik gek geworden.'

'Gelukkig waren de meisjes binnen aan het spelen toen het gebeurde en heeft verder niemand iets gezien.'

'Hmm.' Eva krijgt een afwezige blik in haar ogen en Ryba ziet het.

'Wat is er, Eva? Niemand heeft toch iets gezien?'

'Ik denk erover om een stichting op te richten,' verandert Eva ineens van onderwerp, 'om ervoor te zorgen dat het landgoed na mijn dood niet in handen valt van het grootkapitaal.'

'Een stichting?'

'Ja, eentje die na mijn dood bescherming biedt aan de boe-

ren die het land pachten. En ik wil dat mijn drie kinderen het beheer erover gaan voeren.'

'Een mooi initiatief. Ga je ze dan ook op de hoogte stellen van de werkelijke afmetingen van het landgoed? Ze denken nog altijd dat het alleen om het directe grondgebied van het huis gaat, zonder de landerijen.'

'Ik zal ze op de hoogte stellen, maar pas na mijn dood. Ik heb een brief opgesteld die ik bij een notaris wil onderbrengen en die aan mijn kinderen moet worden gegeven bij het openbaar maken van mijn testament.'

Ryba kijkt haar vragend aan. 'Waarom niet nu al? Ladislav is er niet meer, dus er is geen reden om het nog langer geheim te houden.'

Het duurt even voordat Eva antwoord geeft. Ze heeft hier de afgelopen dagen veel over nagedacht. Ladislav en zij waren in eerste instantie van plan geweest om het de kinderen te vertellen wanneer ze er oud genoeg voor waren, maar door Simona's dood was dat plan in duigen gevallen. Ladislav was steeds meer in zichzelf gekeerd geraakt en naarmate de jaren verstreken, had Eva het er steeds minder met hem over durven hebben. Het was net alsof praten over de toekomst van hun kinderen en kleinkinderen Ladislav alleen maar deed beseffen dat die toekomst er voor een van zijn kinderen nooit was gekomen. Op een gegeven moment had Eva haar pogingen om het onderwerp bespreekbaar te maken dan ook maar gestaakt, en Ryba was daarvan op de hoogte. Maar nu Ladislav dood was, zou ze openheid van zaken kunnen geven. En toch...

'Ik wilde het ze eerst ook vertellen, maar ik doe het toch liever niet. Weet je, Ryba, de gebeurtenissen van toen werpen nog altijd hun schaduw vooruit. De afspraken over het landgoed ter sprake brengen kan niet zonder de dood van Simona weer op te rakelen, en dat' – Eva slikt even – 'zal alle pijn opnieuw naar boven doen komen. Bij mij, maar ook bij Karel,

en dat wil ik hem niet aandoen. Niet nu hij eindelijk een beetje rust in zijn leven lijkt te hebben gevonden.'

Ryba kijkt haar vriendin aan. Er staan tranen in haar ogen. 'Betekent dat dat je Karel eindelijk hebt vergeven?'

Eva zucht voordat ze antwoord geeft. 'Ik heb er bijna mijn hele leven over gedaan, maar ja, ik heb Karel eindelijk weten te vergeven. Hij was pas acht jaar toen het gebeurde. Een kind dat nog niet oud genoeg was om de consequenties van een impulsieve daad te overzien. Je weet hoe hij was als hij kwaad was. Blind van woede, niet voor rede vatbaar.'

Ryba knikt instemmend. 'En Simona, klein als ze was, kon hem ontzettend op de kast krijgen. Altijd maar aan zijn speelgoed zitten en het verstoppen. Het kon hem dan niets schelen wat hij ervoor moest doen, als hij zijn spullen maar terugkreeg. Hij keek die dag niet eens naar haar toen ze in het water lag en zijn hulp nodig had. Hij had alleen maar oog voor dat stomme vliegtuigje.'

'Heb jij hem eigenlijk vergeven, Ryba?'

'Wie ben ik om hem niet te vergeven als zijn eigen moeder dat wel heeft gedaan?' antwoordt Ryba.

Eva glimlacht. 'Een diplomatiek antwoord.'

'Heb je Karel verteld dat je hem niks meer kwalijk neemt?'

'Nee. We hebben natuurlijk niet veel contact meer gehad sinds hij naar het buitenland vertrok in 1990, en ook vorige week bij de begrafenis heb ik hem amper gesproken. Het was toen ook niet het moment om oud familiezeer op te rakelen. Bovendien vraag ik me af hoeveel hij zich nog daadwerkelijk herinnert van de dood van zijn zusje.'

Alles wat aan Simona en die bewuste dag herinnerde, hadden Eva en Ryba weggewerkt. De vijver was gedempt, haar kamer verzegeld. Alle foto's waren achter slot en grendel gegaan en na Simona's begrafenis hadden ze nooit meer met elkaar over haar gesproken. Dat had Eva nog het moeilijkst gevonden: dat ze haar eigen kind moest doodzwijgen. Maar

ze had het gedaan om Ladislav – en Karel – te beschermen. Uiteindelijk was ze zelfs zo opgegaan in haar rol dat ze zichzelf er bijna van overtuigd had dat Simona nooit had bestaan. Zou haar dat ooit kunnen worden vergeven? Maar ze had geen keus gehad. Of ze verloor haar dochter, of haar complete gezin viel uit elkaar... en dat verlies zou te groot zijn geweest om te dragen.

'Weinig tot niets,' zegt Ryba. 'We hebben er alles aan gedaan om hem ervan te overtuigen dat het een ongeluk was. Dat hij haar niet heeft geduwd, maar dat ze is gevallen.'

'Ik ben je zo dankbaar dat jij mijn bondgenoot was in dit hele verhaal, Ryba. Dat je alle praktische dingen coördineerde toen wij de zomer van haar dood naar Praag vertrokken om het verlies te verwerken. Ik had zo'n vreselijke heimwee naar huis, maar jouw brieven hielden me overeind. Het was ontzettend fijn dat ik dat geheim niet alleen hoefde te dragen. En je nam ook nog Karel onder je hoede, zodat hij kon trainen voor dat jeugdkampioenschap.'

'Dat hij uiteindelijk ook won,' memoreert Ryba met een lach op haar gezicht. 'We konden allemaal wel wat goed nieuws gebruiken. Hij miste jullie wel vreselijk, en begon steeds meer te beseffen wat er was gebeurd en wat zijn rol daarin was geweest. Ik bleef maar op hem inpraten dat het een ongeluk was.'

'Wat hij uiteindelijk ook ging geloven.'

'Inderdaad.'

'Dat is ook precies de reden dat ik hem nu niet kan vertellen dat ik hem heb vergeven. Als hij echt is vergeten wat er is gebeurd, denk ik dat het het beste is om dat zo te houden. Wat heeft het voor zin om hem alsnog met een trauma op te zadelen?'

'Misschien heb je wel gelijk,' beaamt Ryba.

'Ik heb het je nooit verteld, maar weet je dat ik ook nog een hele tijd boos ben geweest op Michaela? Zij zou op haar

broertje en zusjes letten, maar ze was niet eens buiten toen het gebeurde. Pas jaren later kon ik die boosheid loslaten en besefte ik dat ik als moeder degene was die alle verantwoordelijkheid droeg. Ik had mijn kinderen niet zonder toezicht van een volwassene buiten moeten laten spelen, bij de vijver. De verantwoordelijkheid waarmee ik Michaela opzadelde was veel te groot en niet terecht. Ze was pas negen!'

'Je bent te streng voor jezelf, jij hebt het in die tijd ook vreselijk zwaar gehad.'

'Dat is geen excuus, ik had er meer voor mijn kinderen moeten zijn. Geen wonder dat ze allemaal zijn weggegaan, dat ze er alle drie voor hebben gekozen om een leven buiten hun vaderland op te bouwen. Dat heb ik aan mezelf te danken.'

Hoewel ze er alles aan had gedaan om haar gezin te beschermen, kon Eva niet ontkennen dat ze fouten had gemaakt. En de band met al haar kinderen had eronder geleden. Karel was als eerste vertrokken. Na de Fluwelen Revolutie was het ineens een stuk eenvoudiger geworden om naar het buitenland te reizen, en haar zoon had daar grif gebruik van gemaakt. Sindsdien zwierf hij van hot naar her. Hij had nooit een echt thuis gehad en zich nooit aan een vrouw willen binden, en Ladislav vond het vreselijk dat zijn enige zoon en hoeder van de familienaam zo'n losbol was geworden. Eva was ervan overtuigd dat Simona's dood en haar eigen boosheid en verdriet daar debet aan waren geweest; Karel moest gevoeld hebben dat ze nooit voor honderd procent van hem kon houden na wat er was gebeurd. Maar kennelijk had Michaela dus ook iets gevoeld, want ook zij had haar moeder verlaten.

'Ik begrijp je gevoel, maar ik denk dat je wat die meiden betreft spoken ziet. Michaela werd verliefd op een Nederlandse jongen en raakte zwanger van Julia. En Jannah was alle aandacht en roddels rond haar persoontje gewoon zat. Wie had haar zwanger gemaakt? Ze werd gek van de speculaties.

Als ik in haar schoenen had gestaan, was ik ook naar Nederland gevlucht om rustig in de anonimiteit mijn baby op de wereld te zetten. Heeft ze je eigenlijk ooit verteld wie Irenes vader is?'

'Nee, volgens mij weet Irene het zelf niet eens. Ze heeft Gerben altijd als haar vader beschouwd, en hij heeft haar ook als zijn wettige kind aangenomen.'

'Misschien schaamde Jannah zich of betekende de biologische vader van Irene niks voor haar,' oppert Ryba.

'Zou kunnen. Ze was natuurlijk heel bekend in die tijd, door dat succes van *Eclips*, dus misschien heeft het daar iets mee te maken gehad.'

'Ik denk in elk geval dat je het niet persoonlijk op moet vatten dat ze zijn identiteit nooit met je heeft gedeeld.'

Ryba haalt een doorzichtig medicijnpotje uit de zak van haar schort en schudt er een pilletje uit. Eva kijkt naar haar vriendin. 'We hebben het eigenlijk alleen maar over mij gehad. Hoe is het met jou? Je ziet wat bleekjes de laatste tijd.'

Ryba stopt een pilletje in haar mond en slikt het eerst door voordat ze antwoord geeft. 'Ik heb soms een beetje last van mijn hart, maar niks om je zorgen over te maken.'

'Je zou er eens een paar weken tussenuit moeten gaan. De afgelopen tijd was voor jou ook heel zwaar.'

'En jou hier aan je lot overlaten? Ladislav is amper begraven.'

'Misschien wil je kleindochter Katarina wel een tijdje bijspringen? Ik zal haar vorstelijk belonen.' Eva knipoogt naar Ryba. 'En uiteraard betaal ik jouw salaris ook gewoon door.'

'Wie weet is dat nog helemaal niet zo'n slecht idee. Ik zal het haar eens vragen.'

'Doe dat.' Eva staat op en legt haar hand even op Ryba's schouder. 'Ik ga even een uurtje op bed liggen. Misschien moet jij dat ook even doen.'

Nu

'Poeh, dat was me het weekje wel,' verzucht Jannah, terwijl ze zichzelf een groot glas water inschenkt. Ze drinkt het eerst half leeg voordat ze Michaela en Karel vraagt of ze ook iets willen drinken.

'Straks misschien,' antwoordt Karel. 'Ik wil eerst mijn koffer even inpakken. Ik wil vannacht terug naar Duitsland rijden; 's nachts is het altijd zo lekker rustig op de weg.'

Die ochtend en een groot deel van de middag hebben Michaela, Karel en Jannah bij de notaris doorgebracht om de laatste zaken aangaande het beheer van de Jeden Pro Všechny Stichting af te handelen. Nu dat eindelijk is afgerond, snakken ze er alle drie naar om zo snel mogelijk weer naar huis te gaan.

'Weet je wat? Laten we onszelf allemaal reisklaar maken en dan straks als afsluiting nog een gezamenlijk drankje doen.'

Karel knikt instemmend. 'Prima plan. Het is tijd om overal een punt achter te zetten en ons leven weer op te pakken. Of dat wat voor een leven door moet gaan,' mompelt hij erachteraan.

Jannah en Michaela wisselen een blik als hun broer de keuken van het landhuis van de Chorinsky's uit loopt. Michaela schudt meewarig haar hoofd. 'Ik vraag me af of die jongen ooit gelukkig is geweest.'

'Volgens mij heeft hij zich nooit echt onderdeel van ons gezin gevoeld,' vult Jannah aan.

'Dacht hij na de dood van mama eindelijk van ons af te zijn, moet hij een stichting met ons gaan beheren.' Michaela glimlacht. 'Die oude moeder van ons heeft ons als laatste stunt nog flink weten te verrassen. Honderden hectaren grond, mijn hemel. Ik had werkelijk geen idee.'

'Wij allemaal niet. Deze familie zit vol geheimen, dat blijkt wel weer.'

‘Over geheimen gesproken... ’ Michaela loopt naar haar tas en haalt er een envelop uit. ‘Dit heb ik van Julia gekregen, en daar wil ik het zo nog even met jou en Karel over hebben.’

Michaela probeert het luchtig te laten klinken, maar kan de spanning in haar stem niet verhullen. Haar zus lijkt het in de gaten te hebben. Ze staart met een bleek gezicht naar de envelop. ‘Wat is dat?’ vraagt ze aarzelend.

‘Julia heeft deze envelop tussen mama’s spullen gevonden. De inhoud ervan maakt het een en ander duidelijk. Onder andere dat ik je een excuus verschuldigd ben.’

‘Wat bedoel je?’

‘Weet je nog dat je me vroeger vertelde dat je had gezien dat Karel Simona de vijver in duwde en niks deed om te voorkomen dat ze verdronk?’

‘Hoe kan ik dat nou vergeten? Je noemde me een leugenaar. Je hebt me zelfs een keer een klap verkocht toen ik het weer ter sprake bracht.’ Jannahs stem klinkt verontwaardigd. ‘Ik vond het zo erg dat je dacht dat ik over zoiets verschrikkelijks zou liegen.’

‘Nou, ik denk niet meer dat je loog. Misschien heb ik dat diep vanbinnen nooit echt gedacht. Ik kon de waarheid niet aan en het spijt me dat jij daar de dupe van bent geworden. Jij was pas vijf toen het gebeurde en ik maakte mezelf wijs dat je het niet goed gezien had. Het spijt me dat ik je altijd heb weggehoond en je in je eentje met zo’n vreselijk geheim heb laten zitten.’

Jannah is even stil. ‘Ik was heel jong inderdaad, maar ik weet wat ik gezien heb. Ik heb er nooit aan getwijfeld dat Karel haar heeft geduwd, ook al zei Ryba tegen papa en mama dat Simona zelf in het water was gevallen.’

‘Zou ze het niet goed hebben gezien? Of heeft ze gelogen om Karel te beschermen? Ze heeft altijd een sterkere band met hem gehad dan met ons. Hij was duidelijk haar lievelingetje.’

‘Ryba bevond zich op de eerste verdieping, op een behoorlijke afstand van de vijver. Het kan zijn dat ze het niet goed gezien heeft. Ik heb het haar nooit gevraagd. Ik wilde het haar niet moeilijk maken, en van mama mochten we er niet over praten om papa niet verdrietig te maken.’

‘Wat deed jij die dag eigenlijk in de tuin? Je wist dat je niet zonder mij naar buiten mocht.’

‘Gewoon, spelen. Het was mooi weer en ik had geen zin om binnen te zitten. Dus toen ben ik naar buiten gegaan. Mijn bal was onder de struiken vlak bij de vijver gerold en die was ik aan het zoeken, en toen gebeurde het allemaal. Ik heb daar nog een hele tijd gezeten nadat het gebeurd was. Ik was zo geschrokken dat ik me niet kon bewegen, alsof ik verlamd was.’

‘Dat heet shock.’

‘Ja, dat weet ik nu ook. Ik heb er nog steeds weleens nachtmerries over. In die dromen probeer ik Simona te redden, maar op het laatste moment glijdt haar hand uit de mijne en verdrinkt ze alsnog. Elke keer weer. Het is me nog nooit gelukt om die droom tot een goed einde te brengen.’ Jannah slaat gefrustreerd met haar vlakke hand op de keukentafel.

‘Hé, doe je een beetje voorzichtig met ons gezamenlijke erfstuk?’ Karel komt lachend met een grote koffer binnenlopen. ‘Met een deuk erin is die tafel een stuk minder waard.’

‘We hadden het over Simona en de dag waarop ze verdronk,’ flapt Jannah eruit.

Met een klap valt de koffer op de keukenvloer. Karel trekt wit weg.

‘Ik was die dag in de tuin, Karel. Ik had me onder de struiken vlak bij de vijver verstopt.’ Jannah kijkt haar broer strak aan.

‘Wat bedoel je?’

De temperatuur in de kamer lijkt tien graden gedaald. Dan deelt Jannah de genadeklap uit. ‘Ik heb alles gezien.’

'Het was een ongeluk,' stamelt Karel.

'Dat hebben ze ons altijd willen doen geloven. Het is ons zo ingepeperd dat ik op een gegeven moment bijna aan mijn eigen waarnemingsvermogen ging twijfelen. Maar de waarheid is dat jij Simona hebt geduwd, Karel. Ik heb het Michaela een aantal keer verteld, maar ze geloofde me niet. En ze heeft me destijds laten beloven om het stil te houden, om mama en papa niet te kwetsen.'

'Maar nu geloof ik haar wel.' Michaela gooit de envelop, die ze nog steeds in haar hand had, op tafel. 'Julia heeft dit gevonden tussen mama's spullen. Er zit onder andere geheime correspondentie in tussen mama en Ryba die doet vermoeden dat zij ook wisten dat het geen ongeluk was. Julia heeft de inhoud ontcijferd en aan mij verteld wat ze ontdekte. Dus ik denk dat het tijd wordt dat we allemaal de waarheid onder ogen zien. Karel...?'

Karel zakt op een stoel neer en verbergt zijn gezicht in zijn handen. Een tijdlang zegt niemand iets. Het is alsof geen van drieën verder durft te gaan.

'Karel?' Jannah kijkt haar broer aan, maar die ontwijkt haar blik.

'Ik weet niet wat jullie bedoelen. Laat het toch rusten,' zegt hij op smekende toon. 'Het was een ongeluk.'

'Je weet dat dat niet waar is, Karel,' houdt Jannah vol.

'Zou je je niet beter voelen wanneer je eindelijk schoon schip kunt maken?' voegt Michaela eraan toe.

Heel even lijkt hun broer te willen volharden in zijn ontkenning, maar dan blijkt dat zijn verzet toch gebroken is. Zijn hoofd zakt op zijn borst. 'Ik weet niet of ik me ooit nog goed kan voelen,' fluistert hij, 'maar jullie hebben gelijk: het was geen ongeluk. Ik heb geprobeerd het weg te stoppen, de hele gebeurtenis te vergeten, maar ik ben er mijn hele leven onder gebukt gegaan.'

En daarmee wordt de bijna vijftig jaar oude leugen voor-

goed naar het rijk der fabelen verwezen. Heel even lijkt de tijd stil te staan, dan ontploft Jannah.

'Waarom hebben mama en Ryba ons dan altijd anders doen geloven, als ze wisten wat er werkelijk was gebeurd?!' roept ze uit. 'Deze documenten bewijzen dat ze altijd al hebben geweten dat het geen ongeluk was!' De frustratie dat ze de waarheid al die jaren heeft moeten wegstoppen, is van Jannahs gezicht af te lezen.

Michaela schraapt haar keel. 'Ik denk om papa te beschermen. Hij had de waarheid niet aangekund. En ook om Karel te beschermen. Maar dat blijft giswerk; we zullen het nooit honderd procent zeker weten omdat zowel mama als Ryba er niet meer is.'

Karel begint zachtjes te snikken. 'Ik heb denk ik altijd geweten dat mama wist wat er werkelijk gebeurd was, ook al zei ze van niet en bleef ze volhouden dat het een ongeluk was. Daarom ben ik ook naar Duitsland gevlucht zodra het kon, omdat ik die verwijtende blikken van mama geen dag langer meer kon verdragen. En dan papa... Hij had zulke grote plannen voor me, en ik kon er gewoon niet aan voldoen. Het werd me allemaal te veel. Weggaan was de enige optie, anders had ik mezelf iets aangedaan.'

'Ik vond het toen laf dat je wegliep, dat je ons in de steek liet, want zo voelde dat,' biecht Michaela op. 'Maar gezien de omstandigheden was het voor jou misschien wel onvermijdelijk. En voor mama was het ook het beste. Als ze jou ook definitief was kwijtgeraakt, zou het haar te veel geworden zijn.'

Karel haalt zijn handen voor zijn gezicht vandaan en kijkt naar zijn oudste zus. Hij ziet de zachte blik in haar ogen. Ze knikt naar hem en hij beseft dat ze hem niks meer verwijt. Dan draait hij zijn hoofd naar zijn andere zus. 'Waarom heb je nooit iets gezegd, Jannah? Waarom heb je me nooit aangesproken op wat er bij de vijver is gebeurd? Je moet vanaf die

dag van me gewalgd hebben, dat kan niet anders.' Weer verbergt hij zijn gezicht achter zijn handen.

Jannah loopt naar Karel toe en knielt bij hem neer. Hij staat toe dat ze zijn handen wegtrekt en de hare op zijn wangen legt. 'Ik heb je vergeven, Karel. Al heel lang geleden.' Jannah kust hem op zijn voorhoofd en trekt hem tegen zich aan. Michaela gaat achter haar broer zitten, slaat haar armen om hem heen en laat haar hoofd op zijn schouder rusten.

'Het is goed, broertje,' fluistert ze keer op keer in zijn oor totdat hij eindelijk wat kalmeert.

'Nee, het is niet goed. Het zal nooit goed zijn, omdat ik het niet kan terugdraaien. Ik was nog te jong om te beseffen wat ik deed, kan me de precieze details niet eens meer herinneren. Ik weet alleen nog dat ik zo kwaad was op Simona dat ik een waas voor mijn ogen kreeg. Toen die optrok, zag ik net een laatste plukje haar onder water verdwijnen. Voordat ik goed en wel besefte wat er gebeurde, was het al te laat. Ik zag alleen nog wat rimpelingen in het water en maakte mezelf wijs dat ik het had gedroomd. Dat hield ik vol tot Ryba kwam aanrennen en in het water sprong. Toen ze Simona's lichaam uit de vijver tilde, begon de nachtmerrie waar ik nooit meer uit wakker ben geworden. Die aanblik achtervolgt me nog elke dag. Simona's bleke gezicht... Die verbaasde uitdrukking, alsof ze zelf ook niet kon geloven dat ze was verdronken. Het gehuil van mama en Ryba, papa's stilzwijgen. Ik heb geprobeerd ervoor te vluchten, maar mijn herinneringen nam ik overal met me mee. Ik denk niet dat ik mezelf ooit kan vergeven.'

'Je was in shock, Karel, net als ik,' probeert Jannah hem te troosten. 'Ik heb ook niks gedaan. Ik zit met dezelfde schuldgevoelens opgezadeld als jij.'

'Maar jij hebt haar niet geduwd. Bovendien was je nog zo klein dat je haar niet eens had kúnnen redden.'

'Daar heeft Karel gelijk in, Jannah. Je kon amper zwemmen.

Zonder hulp van bandjes en een zwemvest was je als een baksteen naar de bodem gezakt. Je hád Simona niet kunnen redden, al had je het gewild.'

'Maar ík had haar wel kunnen redden, en ik heb het niet gedaan,' antwoordt Karel.

'We kunnen de tijd niet terugdraaien, Karel, hoe graag we dat ook zouden willen.'

'Weet je wat ik het ergste vind? Dat ik mama niet meer om vergiffenis kan vragen. Goedmaken kan ik het niet, maar ik had er zo graag een keer open en eerlijk met haar over willen praten. Om het eindelijk een plek te kunnen geven in mijn leven. Nu zal me dat nooit meer lukken, en ik weet niet hoe ik nu verder moet.'

Een tijdje staren de drie stil voor zich uit, ieder van hen in gedachten verzonken. Dan doorbreekt Michaela de stilte. 'Ik denk dat mama je wel vergeven heeft, Karel.'

'Waarom denk je dat?'

'Om iets wat mama tegen Julia heeft gezegd. Over haar lievelingsplek in Praag. Weet je welke ik bedoel?'

'Ja, maar wat heeft ze dan gezegd?'

'Dat die plek voor haar symbool stond voor vergiffenis en spijt, en ik weet zeker dat mama toen aan jou dacht.'

'Waarom?'

'Ga er zelf maar eens heen en kijk goed, dan zul je het zien.'

'Ik weet het niet, hoor...'

Dan dringt tot Jannah door waarop haar zus doelt. 'Natuurlijk, je hebt gelijk. Dat moet wel naar Karel verwijzen! Mama heeft je echt vergeven, dat kan niet anders.'

'Zou het?' vraagt Karel. Voor het eerst klinkt er hoop door in zijn stem. Zijn beide zussen knikken bevestigend.

'Geloof het nou maar. Nu mama dood is, is het tijd een punt achter deze ellendige geschiedenis te zetten en ons leven weer op te pakken en vooruit te kijken. We gaan hier allemaal al veel te lang onder gebukt.'

‘En dat wil niet zeggen dat we Simona daarmee vergeten,’ zegt Jannah. ‘Wat vinden jullie ervan als we met zijn drieën naar haar graf lopen? Ik ben eerlijk gezegd wel toe aan een frisse neus na al die emoties.’

‘Dat is weer een van je betere ideeën, zusje.’

Michaela helpt Karel overeind en gedrieën lopen ze naar buiten. Karel in het midden, geflankeerd door zijn zussen. Automatisch pakken ze elkaars hand. Nooit eerder in hun leven hebben ze zich zo verbonden met elkaar gevoeld.

‘In die envelop die ik van Julia kreeg zat ook de bladmuziek van *Eclips*,’ zegt Michaela.

‘Echt waar? Ik wist niet eens dat mama daar een exemplaar van had. Zal ik jullie nog een geheim vertellen? Dat nummer was voor mij een manier om de dag van Simona’s dood van me af te schrijven.’

‘Dat heb ik altijd al geweten,’ bekent Michaela.

‘Wat, echt?! En dat zeg je nu pas?’

‘Erkennen dat ik wist waar het nummer over ging, betekende automatisch dat ik moest toegeven dat ik je geloofde toen je vertelde wat je gezien had. Dat wilde ik niet.’

‘Waar hebben jullie het over?’ vraagt Karel.

In enkele zinnen legt Jannah uit hoe het verhaal van Simona’s dood versleuteld is in het liedje waarmee zij jaren geleden zo’n enorme hit heeft gescoord.

‘Ik heb dat hele nummer en alle poeha eromheen gemist,’ zegt Karel verrast. ‘Ik zat toen in Duitsland en had geen idee wat er zich allemaal in Tsjechië afspeelde. Mama heeft het er ook nooit met me over gehad, die enkele keer dat ik haar belde. En om eerlijk te zijn heb ik ook nooit echt heel goed naar de tekst geluisterd. Sorry.’

‘Het feit dat ze die bladmuziek had en dat ze jou nooit over *Eclips* heeft verteld, zegt mij genoeg. Ik denk dat ze altijd heeft geweten waar het nummer over ging. Een goede verstaander herkende onze bijnamen in de songtekst natuurlijk meteen.

Ster, Bambi, Stampertje en Maan. Maar dan "hert" en "konijn" in plaats van Bambi en Stampertje.'

'Toch jammer dat je die mooie grote Bambi-ogen van vroeger niet meer hebt, Karel,' zegt Jannah plagend. 'Toen zag je er een stuk schattiger uit.'

'Ja, en jammer dat jij nog even opvliegend bent als vroeger, Stampertje,' kaatst Karel de bal terug. 'Maar om even terug te komen op *Eclips*, waarom heb je uiteindelijk besloten om het nummer aan te passen?'

'Het oorspronkelijke lied was eigenlijk helemaal niet af. Het was veel te kort en de boodschap was niet bepaald subtiel. Ik was gewoon heel erg boos in die tijd. In overleg met de producers heb ik er toen teksten aan toegevoegd, en majeurakkoorden waardoor het geheel beter harmonieerde. Alleen iemand die op de hoogte was van wat er werkelijk was gebeurd, kon daarna de verborgen boodschap in de song nog begrijpen.'

'Mama wist het dus,' mengt Michaela zich in het gesprek. 'Maar ze heeft het er nooit met je over gehad?'

'Ze heeft me nooit de indruk gegeven dat ze wist dat er meer achter dat liedje zat of dat ze wist wat er werkelijk was gebeurd. Maar in 2006 heb ik toch die enorme ruzie met haar gehad, weet je nog? Ik heb toen tegen haar gezegd dat ik al heel lang het gevoel had dat ze iets achterhield. Ik heb haar gevraagd om eerlijk te vertellen wat er nou echt was gebeurd op 2 mei 1972, maar ze zei dat ik spoken zag. Ik kon haar op dat moment wel wat aandoen. Ik was zo boos omdat ik wist dat ze niet de waarheid sprak! De jaren erna ben ik niet meer naar Tsjechië geweest en ik heb Irene ook verboden om te gaan. Pas op papa's begrafenis vier jaar later zag ik mama weer. Helaas was dat ook meteen de laatste keer dat ik haar zag. We hebben het nooit uitgepraat. Zij was net zo koppig als ik.'

'We zijn allemaal op onze eigen manier koppig geweest. Dat was een manier om te overleven, maar dat is nu voorbij.'

'Het is jammer dat mama dat niet meer mee kan maken,' verzucht Jannah.

'Ik denk dat ze het op de een of andere manier wel meekrijgt. Ze zou heel blij zijn als ze ons zo hand in hand zag lopen,' zegt Michaela met overtuiging.

Zwijgend en ieder verzonken in hun eigen gedachten en herinneringen vervolgen ze hun weg naar de plek waar Simona begraven ligt, de privébegraafplaats van de Chorinsky's. Van hieruit kunnen ze nog net de ramen van de salon van het landhuis zien. Gedrieën hurken ze neer bij het graf van hun zusje. Karel legt zijn hand op de steen en Jannah en Michaela leggen hun handen op de zijne. Zo blijven ze zitten en niemand voelt zich geroepen om nog iets te zeggen. Zoveel geheimen en zoveel verdriet in hun leven, maar eindelijk hebben ze rust gevonden.